

Gemeente Bronckhorst
T.a.v. College van B&W en alle Raadsleden
Elderinkweg 2
7255 KA Hengelo (Gld)

Postbus 11
7030AA Wehl
tegenwindkeppeleneldrik@gmail.com
www.tegenwindkeppeleneldrik.nl

Hoog-Keppel, 10 december 2024

Betreft: zienswijze inzake Raadsvoorstel “Grootschalige opwek duurzame energie”, dd 5 november 2024, met uw kenmerk: Z142297/Raad-01011 (**het Voorstel**)

Geacht College en geachte Raad,

1. Strekking van de zienswijze

In het Voorstel vraagt het College aan de Raad het rapport “*Technieken voor duurzame energieopwek gemeente Bronckhorst*” van EnergyWatch naar alternatieven voor grootschalige opwek (het **EnergyWatch-rapport**) te onderschrijven. Gezien de conclusie en het advies in dit rapport wordt daarmee de facto om goedkeuring gevraagd voor vervolgstappen ter realisatie van een grootschalig windpark in Eldrik.

Echter, aangezien op dit moment sprake is van een groot aantal (externe) onzekerheden en ontbrekende informatie op essentiële onderwerpen (zie ook toelichting hierna) is het onmogelijk om in dit stadium een dergelijk besluit op bestuurlijk verantwoorde wijze te nemen:

- Ter voorbereiding van een besluit dienen College en Raad actief de benodigde kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen te vergaren. ¹ Nu op meerdere terreinen deze informatie (deels) ontbreekt is duidelijk dat een correcte en zorgvuldige belangenafweging in deze op dit moment niet mogelijk is;
- Meer in het bijzonder: bij het huidige aantoonbare gebrek aan informatie is het onmogelijk om de vereiste zorgvuldige afweging te maken of de voor één of meer belanghebbenden nadelige gevolgen van dit besluit (bv: gezondheidsschade) niet onevenredig zijn in verhouding tot het met het besluit te dienen doel. ²

Kortom: nu essentiële informatie ontbreekt, die dragend zou kunnen zijn bij de belangenafweging en motivering van het besluit, kan op dit moment niet worden voldaan aan de bestuurlijke zorgvuldigheid die wordt vereist bij het in redelijkheid afwegen van de belangen van alle betrokkenen. Besluitvorming dient daarom te worden uitgesteld totdat alle relevante informatie wel beschikbaar is.

Om achteraf ongewenst geachte en onomkeerbare stappen, alsmede ook schade als gevolg daarvan, te voorkomen is het enige juiste besluit op dit moment het verlengen van het huidige moratorium op wind totdat alle relevante informatie beschikbaar is gekomen.

¹ Conform artikel 3.2 Algemene wet bestuursrecht

² Conform artikel 3.4 lid 1 en 2 Algemene wet bestuursrecht

2. Ontbrekende informatie/ (externe) onzekerheden

Hieronder volgt een opsomming en korte toelichting op gesignaleerde onzekerheden en ontbrekende informatie:

a) *Onvolledig overzicht alternatieven voor grootschalige opwek van energie*

In plaats van het onderzoek naar alternatieven te laten uitvoeren door een gerenommeerd bureau heeft de gemeente ervoor gekozen om dit te laten uitvoeren door EnergyWatch, een tweemans bedrijfje.

- Het EnergyWatch-rapport is niet volledig en bevat vele onvolkomenheden. Wij verwijzen hierbij naar onze notitie over alternatieven zoals al gedeeld met de Raad en de Wethouder.
- Het EnergyWatch-rapport is zeer algemeen van karakter en geeft geen inzicht in de toepasbaarheid in Bronckhorst, terwijl de tijdens de Politieke Avond op 20 juni 2024 aan de Raad heeft beloofd om per alternatief de haalbaarheid en toepasbaarheid in Bronckhorst inzichtelijk te maken. Dit is dus niet gebeurd!
- Gesteld wordt dat de opwek voor 2030 gerealiseerd moet zijn; voor windturbines is dat door de te verwachten juridische procedures zeer onwaarschijnlijk, maar alternatieven waarmee dat wel haalbaar is worden genegeerd.
- Ook ontbreekt - opmerkelijk genoeg - in het EnergyWatch-rapport en het Voorstel dat er nu al sprake is van een concreet alternatief met een in Steenderen te plaatsen co-vergister, ten aanzien waarvan plannen reeds in een gevorderd stadium lijken te zijn. Deze co-vergister is potentieel goed voor een opbrengst van 0,2 – 0,3 TWh, hetgeen de bieding van Bronckhorst als bijdrage aan de RES Achterhoek (0,054 TWh) 4 keer overstijgt.
- Waarom wordt dit alternatief verzwegen en is hierover niets opgenomen in het EnergyWatch-rapport en ook niet bijgevoegd bij de stukken die door het College met de Raad gedeeld zijn op het moment dat aan de Raad een besluit gevraagd wordt? Hier lijkt zich eenzelfde patroon van onvolledige informatieverstrekking te herhalen als eerder in 2021 bij de aanwijzing van Eldrik als enig zoekgebied voor windenergie. Hier wordt andermaal op zijn minst de schijn gewekt van opzettelijke intransparantie, en het bewust toewerken naar een vooropgezet doel (een windpark in Eldrik), hetgeen volledig strijdig zou zijn met de wettelijk vereiste zorgvuldige, onpartijdige en evenredige belangenafweging van alle betrokkenen.
- Het Voorstel stelt dat indien het zoekgebied afvalt de gemeente teruggaat naar de RES, terwijl de opgave blijft en alternatieven nu al in kaart zouden kunnen zijn gebracht.

b) *Oplopend bewijs voor gezondheidsschade door (hoge) windturbines*

Nog nooit is het College serieus ingegaan op de meermaals door inwoners geuite, zeer grote zorgen over gezondheidsrisico's van windturbines. In het EnergyWatch-rapport worden deze risico's als onbetekenend afgedaan (terwijl het bureau op dat gebied geen expertise heeft) en blijktbaar door het College onderschreven, door de Raad te vragen om dit rapport te onderschrijven. Feitelijk vraagt het College daarmee aan de Raad om gezondheidsrisico's te negeren. En dat terwijl de bewijzen voor gezondheidsschade door windturbines zich steeds verder opstapelen:

- Tijdens de politieke avond (20 juni 2024) over de Herijkte Routekaart is het College en de Raad door de heer Assink (voormalig huisarts) indringend gewezen op de gezondheidsrisico's voor omwonenden van windturbines.
- Tijdens de politieke avond van 21 november 2024 heeft de heer Taubert (specialist in het Slingeland ziekenhuis) u hier wederom in niet mis te verstane bewoording op gewezen.

- Diederik Gommers (Intensivist en landelijk autoriteit tijdens de coronacrisis) heeft in zijn publicatie van 26 november jl. hier nogmaals op gewezen. Deze publicatie is toegevoegd als Bijlage 1.
- In september is door het artsencollectief Windwiki een brief gestuurd naar de Ministerraad en de leden van de Tweede Kamer. Deze brief sluit af met: “Ook *hopen wij voldoende te hebben verduidelijkt dat geluidshinder en slaapverstoring belangrijke negatieve gezondheidsgevolgen hebben*”. Deze brief is bijgevoegd als Bijlage 2.
- Het RIVM heeft aangegeven dat meer onderzoek, waaronder ook veldonderzoek, nodig is en dat haar eigen onderzoek op zijn vroegst in 2027 verwacht kan worden.

Het zijn met name de gezondheidsrisico's die omwonenden zeer ongerust maken en die van u een zeer zorgvuldige afweging verlangen tussen het wettelijke recht van de inwoners op een gezonde leefomgeving, en de noodzaak van hoge windturbines in Eldrik als enige reële mogelijkheid om aan de RES-doelstellingen te voldoen. Dit geldt des te meer nu als kanttekening in het Voorstel de opmerking geplaatst wordt dat de in het vigerend Windbeleid vastgestelde kaders voor maximale hoogte en minimale afstand tot woonkernen zullen moeten vervallen om de business case van het windpark financieel haalbaar te maken. Kortom het College lijkt alleen gevoelig voor financiële afwegingen en negeert gezondheidsrisico's. Hetgeen in strijd zou zijn met de Europese rechten voor de mens (EVRM) Omwonenden mogen geen sluitpost zijn, maar hun gezondheid hoort op 1 te staan conform de Europese SMB-richtlijn.

c) *Nieuwe landelijke normen*

In het Nevele arrest is Nederland door het Europees hof in het ongelijk gesteld wegens het niet naleven van de SMB-richtlijn bij het vaststellen van landelijke normen voor de plaatsing van windturbines. Inmiddels zijn nieuwe normen in conceptvorm bekend, maar deze zijn nog niet vastgesteld en naar verwachting zal dit niet eerder gebeuren dan medio 2025. Het is overigens zeer de vraag of deze nieuwe normen stand zullen houden in een nieuwe gang naar het Europees Hof, omdat ze de burger niet wezenlijk beter beschermen dan de oude normen en daarmee zeer waarschijnlijk in strijd zijn met het EU Unierecht.

d) *Achterhoek mogelijk aangewezen als laagvlieggebied*

Het Voorstel signaleert zelf al dat de mogelijke aanwijzing tot laagvlieggebied een mogelijke belemmering is voor de plaatsing van windmolens in Eldrik.

e) *PlanMER van de provincie*

Ook deze onzekerheid wordt in het Voorstel gesignaleerd als mogelijk belemmerend en hiervoor geldt dus hetzelfde als bij het laagvlieggebied.

f) *Rechtsgeldigheid keuze Eldrik als enig windpotentiegebied*

In de Herijkte Routekaart staat nog altijd Eldrik als enig zoekgebied voor wind. Het proces waarop deze keuze tot stand is gekomen is onzorgvuldig geweest aangezien het College de Raad niet volledig heeft geïnformeerd over alle beschikbare informatie over zoekgebieden uit de RES Achterhoek 1.0, die ten tijde van de besluitvorming al wel in het bezit was van de Wethouder. Wij hebben dit bij de Raad onder de aandacht gebracht bij de mogelijkheid om in te spreken op de politieke avond van 20 juni 2024. Aangezien daar door de Raad verder geen consequenties aan zijn verbonden hebben wij inmiddels onder de aandacht gebracht bij de Provincie dat de aanwijzing van Eldrik als enig zoekgebied niet met de vereiste bestuurlijke zorgvuldigheid is gebeurd. Zie Bijlage 3. Dit kan onzes inziens niet zonder consequenties blijven voor de aanwijzing van Eldrik als enig zoekgebied in de gemeente Bronckhorst.

3. Participatie en lokaal eigenaarschap

Tot nu toe heeft de gemeente ondanks alle toezeggingen en ronkende teksten nog geen enkel initiatief genomen voor participatie met omwonenden. De gemeente heeft niet alleen de

omwonenden niet actief geïnformeerd, sterker nog in een brief aan ons van 19 november jl. schrijft de burgemeester: “Op dit moment zijn er bij ons in de gemeente Bronckhorst nog géén plannen bekend tot het plaatsen van windturbines in het genoemde gebied Eldrik”. Deze brief is opgenomen in Bijlage 4.

In April 2023 hebben wij van de Wethouder een brief ontvangen ten tijde van het opstellen van de Herijkte Routekaart. De Wethouder schrijft hierin: “Uiteraard betrekken we hier de gemeenteraad, belanghebbende partijen en onze inwoners bij”. Zie Bijlage 5. Tot op heden zijn wij nergens bij betrokken en zijn wij pas afgelopen november door de Wethouder uitgenodigd voor een gesprek nadat het definitieve Voorstel al bij de Raad lag.

Ten aanzien van het “Addendum Participatie en lokaal eigendom bij grootschalige opwek van duurzame elektriciteit” (het **Addendum**), welke als bijlage is toegevoegd aan het Voorstel, merken wij het volgende op:

- De gemeente blijkt ook daarin niet van plan te zijn om participatie serieus te nemen, omdat in het Addendum deze verantwoordelijkheid geheel bij de initiatiefnemer wordt neergelegd.
- De gemeente neemt met 1 ambtenaar deel aan de Omgevingsadviesraad (OAR). Het is onduidelijk hoe dat een belangrijk middel zou zijn voor het nemen van regie zoals het College stelt.
- Tevens is onduidelijk hoe we dit Addendum moeten lezen in relatie tot de Participatiehandreiking die onderdeel uitmaakt van het huidige Windbeleid. Is dit vervangend, aanvullend? Als het vervangend is waar zitten dan verschillen en wat is de motivatie achter de veranderingen die zijn doorgevoerd?
- Lokaal eigenaarschap is volstrekt onduidelijk geformuleerd. Zoals het er nu staat zal het project ook doorgang vinden wanneer lokaal eigenaarschap niet haalbaar blijkt. Dit is dus geen voorwaarde en kan makkelijk omzeild worden.
- In het Voorstel wordt diverse malen gerefereerd aan een business case, echter deze zit niet bij de stukken voor de Raad. Hierdoor is het ook niet inzichtelijk welke baten er zullen zijn en ligt er dus ook geen gekwantificeerd voorstel aan wie die baten zullen toevallen.

4. Overige onduidelijkheden in het Voorstel

Er is nog bijzonder veel onduidelijk, onderstaand worden een aantal voorbeelden genoemd:

- Recent wetenschappelijk onderzoek (van TNO) heeft uitgewezen dat de daling van de woningwaarde in een straal van 2,5 km om een windturbine 10% of nog meer kan bedragen. Hoe hoger de turbines hoe groter dit effect is. Voor zoekgebied Eldrik geldt dat waarschijnlijk heel Laag-Keppel, Hoog-Keppel en Eldrik hierdoor geraakt worden. Een ruwe inschatting leert dat dit al snel om bedragen van 20 – 30 miljoen euro gaat. In het Voorstel wordt niet vermeld hoe en door wie de inwoners van deze dorpen daarvoor worden gecompenseerd.
- Er wordt geschetst dat het aannemelijk is dat een deel van het nog niet-gealloceerde deel van de RES-opgave ook in Brockhorst landt. De Wethouder geeft op de Politieke Avond van 21 november 2024 aan dat dit nog aan de orde gaat komen en dat er nog meer installaties geplaatst moeten worden. Het is belangrijk om hier nu bij het nemen van een besluit al duidelijkheid te hebben. Betekent dit dat er nog meer windturbines worden bijgeplaatst en op welke locatie?
- Geschetst wordt dat het College in het eerste kwartaal met een definitief besluit komt. Wat houdt dit besluit in? Hoe moet het Voorstel en gevraagde besluit in dat kader worden geïnterpreteerd?
- Ook TNO wijst er op dat meer onderzoek nodig is naar de verspreiding van toxische stoffen door windturbines en het effect daarvan. In het Voorstel wordt hierover niets vermeld.
- Onderzoek van het RIVM naar de gezondheidseffecten van hoge windturbines op verzoek van enkele ministeries wordt niet eerder dan 2027 verwacht. Ook dit wordt niet vermeld in het Voorstel.

5. Risico's

Het is onduidelijk of er een toetsing en beoordeling heeft plaatsgevonden ten aanzien van welke risico's er zijn, welke beheermaatregelen moeten worden ingericht en welk rest-risico dan nog overblijft. Bijvoorbeeld gezondheids- en milieurisico's door emissies van zeer toxische stoffen. In ieder geval betekent doorgaan op de in het Voorstel aanbevolen marsroute dat er ná het aflopen van het huidige moratorium op wind, op 1 januari 2025, aanvragen van initiatiefnemers in behandeling genomen zullen moeten worden. Echter, mede door hiervoor geschetste onzekerheden, ontbreken op dit moment relevante kaders om over deze aanvragen te beslissen, waardoor een zorgvuldige, correcte en feitelijke toetsing van deze aanvragen (nog) niet mogelijk is. Indien desondanks aanvragen toch in behandeling zouden worden genomen is nu al te voorzien dat op bovengenoemde punten nieuwe feiten bekend zullen worden. Dit kan betekenen dat een reeds in gang gezet proces of gedane toezeggingen teruggedraaid zullen moeten worden, waarbij het risico niet denkbeeldig is dat de gemeente Bronckhorst financieel aansprakelijk zal worden gehouden voor gemaakte kosten en (aanzienlijke) schadeclaims.

6. Ingrijpen door Provincie

In antwoorden op vragen stelt de Wethouder dat wanneer het moratorium verlengd wordt de Provincie zal gaan ingrijpen en dat Bronckhorst dan de regie verliest. In het Voorstel staat daarover dat *"Binnen de RES met de Provincie is afgesproken dat zij de bevoegdheid voor vergunningverlening overdraagt aan de gemeente, wanneer deze dat wenst en er in het gemeentelijk beleid geen belemmeringen zijn opgenomen met betrekking tot de realisatie van windparken"*. Dit betekent niet dat er overhaaste besluiten moeten worden genomen, terwijl de kaders voor een bestuurlijk verantwoorde besluitvorming niet ingevuld zijn, en zeker nu essentiële informatie die van invloed is op de te nemen besluiten nog ontbreekt. Mede omdat Bronckhorst al een Windbeleid heeft opgesteld, is er geen reden om aan te nemen dat de Provincie zal gaan ingrijpen. Dit kan daarom ook geen reden zijn om het moratorium niet te verlengen.

7. Conclusie

Bovenstaande laat geen andere conclusie toe dan dat:

- Op dit moment het middels het Voorstel gevraagde besluit niet op verantwoorde wijze kan worden genomen, omdat u in deze situatie niet in staat bent tot het maken van een zorgvuldige bestuurlijke belangenafweging van alle betrokkenen, en dit ook strijdig zou zijn met uw bestuursrechtelijke plicht;
- Het moratorium op wind verlengd moet worden totdat over de hiervoor genoemde onzekerheden wel voldoende duidelijkheid is. Wellicht ten overvloede wordt hierbij nog opgemerkt dat Bronckhorst hierin niet uniek zal zijn. Immers, naar wij hebben begrepen, is in de provincies Utrecht, Limburg en Flevoland de vergunningverlening voor de bouw van windturbines stopgezet in afwachting van onderzoekresultaten naar Bisphenol A (BPA) in water.

Met vriendelijke groet,

Namens Stichting Tegenwind Keppel & Eldrik

Jan-Laurens Lasonder (voorzitter)

Bijlage 1: Windturbines en gezondheid, door prof. dr D. Gommers

Bijlage 2: Brief Kabinet en Kamerleden, door artsencollectief Windwiki

Bijlage 3: Brief aan Gedeputeerde Staten Gelderland

Bijlage 4: Brief van Burgemeester

Bijlage 5: Brief van Wethouder